

SLOVENSKI UČITELJ

VERI
VZGOJI
POUKU

Letnik VIII.

V Ljubljani 15. julija 1907.

Št. 7. in 8.

Pedagoško-katehetski tečaj v Zagrebu.

(Izvirno poročilo.)

Prvi hrvatsko-slovenski pedagoško-katehetski tečaj v Zagrebu se je pričel dne 9. julija ob 10. uri dopoldne v lepi prostrani dvorani kr. učiteljske šole in vadnice. Zbralo se je bilo lepo število gospodov svetnih učiteljev in duhovnikov — (čez 60) — ki so radovedno pričakovali, kako se bode razvijala ta nova priredba.

Točno ob 10. uri se je začela glavna skupščina „hrv. kat. kateh. društva“. Predsednik društveni vlč. g. dr. Ladislav pl. Jambrečkovič, profesor in katehet na kr. gornjegradski gimnaziji v Zagrebu, otvori zborovanje, pozdravlja vse navzoče in na kratko obrazloži ves položaj. Za predsednikom sta se oglašila slovenski in dalmatinski zastopnik katehetov, ter sta sporočila skupščini pozdrave svojih tovarišev. — Slovenci so bili pičlo zastopani. — V imenu Slovencev je pozdravil gosp. Smrekar, in za Dalmatince g. profesor Sasso. Potem so se obravnavale navadne točke dnevnega reda in skupščina je vzela poročilo tajnikovo, ki je bilo jako razvidno sestavljeno, in poročilo blagajnikovo soglasno na znanje. Iz vsega je bilo razvidno, da to mlado društvo jako živahno deluje, kar je gotov pogoj dobrih uspehov, katerih mu tudi mi želimo iz srca.

Zdaj se je pričel katehetski tečaj. Slavnostno otvoritev je imel presvetli g. dr. Ivan Krapac, posvečeni škof in generalni vikar zagrebskega nadškofa, ki je prevzel pokroviteljstvo tega katehetskega tečaja. V izbranih

besedah je označil lepi in vzvišeni namen katehetskega delovanja, ki je gotovo mnogo odvisen od modrega in enotnega postopanja katehetov. Naloga je res težavna, pa ne ustrašite se je; tako visoki cilji se pač ne dosežejo z malim trudom. Končno je priporočal bratsko slogo pri vsem in je podelil v imenu metropolita apostolski blagoslov.

Prva točka sporeda je bila: poročilo o katehetskih tečajih v obče, poročal je g. Ferdo Heffler, glavni učitelj vere in metodike na kr. učiteljski šoli v Zagrebu. Predaval je jako živo in pregledno, videlo se mu je, da je vse to sam izkusil, kar je nam povedal. Bil je to srečen uvod v druge razprave katehetskega tečaja; lahko ga je bilo poslušati.

Drugo predavanje je bilo popoldne ob štirih o cerkveni povesti v obče in posebe v srednjih šolah. Govoril je g. dr. pl. Jambrekovič, profesor v Zagrebu. Govori mirno, pove jasno in konkretno. Povedal nam je, kako se zdaj poučuje cerkvena povestnica v srednjih šolah; kje so nedostatki, kako naj bi se odpravili. Poročilo ni bilo dolgo, pa popolnoma zadostno. Razvila se je po tem govoru živahna diskusija, katere ne morem natanko tukaj podati, le nekatere misli samo omenjam. — Poudarjala se je vsestransko potreba dobre učne knjige; nobena dosedanjih ne odgovarja docela, dasi ima vsaka svoje prednosti. Dalje so zahtevali, da naj se predvsem ozira cerkvena povestnica na domače razmere; sedaj se ozirajo knjige le na nemške, še na avstrijske ne, še manj na hrvaške zgodbe. — Mnogi so želeli, da naj se v knjigi bolj kaže pozitivno delovanje katoliške cerkve, kakor pa razvoj in boj zoper razne herezije, ker sicer dobe dijaki lahko tu vtis, da je glavna naloga cerkve božje na zemlji prepir. — Končno so presojali način predavanja povestnice v šoli in pripovedovali o lastnih skušnjah v tem oziru. Celoten utis je bil na koncu prav ugoden in predavatelj je žel zaslužen pohvalo.

Za tem je nastopil g. F. Heffler, glavni učitelj vere in metodike v Zagrebu; govoril nam je o biblijskih slikah in njih porabi v šoli. Razstavljenih je bilo na ogled mnogo vrst slik od preprostih do prav umetelnih. Prednosti in nedostatke vsake vrste je nakratko opisal; nato pa je kazal, kako je treba rabiti te slike pri pouku. Pokazal je v tem veliko spretnost in marsikomu vtrdil prepričanje, da so dobre slike, prav uporabljene, velikega pomena pri razlaganju krščanskega nauka. Zato naj vsak katehet preskrbi za svojo šolo dobrih slik. Razgovor se je sukal o pravi uporabi takih slik in o njih nabavi. Tudi to predavanje je kazalo, da ima katehet na razpolago raznih dobrih pomočkov, s katerimi se dosežejo lepi uspehi v šoli.

Zadovoljni smo se razšli za ta dan.

(Konec.)

Prirodna pedagogika.

Na zadnjem občnem zboru „Slovenske Šolske Matice“ je poročevalec g. Bežek prvič gorenjo besedo vrgel med občinstvo, in s tem označil pravo stališče nasproti pedagoškemu mehanizmu in formalizmu. Osebnost gojenčeva mora biti pravec delovanja vsakega vzgojitelja. — Ta nazor vsebolj prodira tudi med ljudskim učiteljstvom. Izkušnja ga uči, da je s formalnimi stopnjami in vso Herbartovo pedagogiko še prav malo storjenega in da se otroški razvoj vrši čisto po drugačnih zakonih, kakor jih uči Herbart in Lindner. Vedno živeje se čuti potreba, da je treba šolski pouk in vzgojo postaviti na druge temelje kakor doslej.

Zanimiva priča za to dejstvo je knjiga, ki jo je spisal nedavno neki nemški ljudski učitelj (Die Schule nach den Gesetzen des Organismus. Eine notwendige Einleitung zur modernen Erziehungslehre von Johann Horak, Lehrer in Perchtoldsdorf. Im Selbstverlag.) Pisatelj je dobro proučil Herbartovo pedagogiko in Wundtovo „Fizijološko psihologijo“ in si vzel nazore modernih filozofov za merilo svojemu delovanju, toda po mnogih izkušnjah je našel, da so „zakoni življenja drugačni kakor se navadno opisujejo“ in je celo spoznal, da „gremo nasproti veliki korupciji šolstva, ako se pravočasno kaj ne ukrene.“ Da bi odvrnil pogubne posledice zgolj mehničnega postopanja pri pouku in vzgoji, je napisal omenjeno delo. Denimo tu sem nekatere točke.

Kje so duševni viri sedanjih šolskih idej? Označimo jih z imeni: Dittes, Diesterweg in Herbart. Dittes smatra duševno življenje zgolj za mehanski problem, kjer so predstave in čustva v vedni izpremembji, se pobijajo, združujejo in ovirajo in potom teženja in volje javljajo tudi na zunaj. V religiji vpošteva Dittes zgolj estetski moment, zistematičen veronauk (katekizem) pa je hotel izločiti iz šolskega pouka. Še radikalnejši pa je Diesterweg. Vpeljal je sicer nazorni nauk in se trudil, da privede učenca do samostojnega delovanja, toda glede religije je zašel popolnoma na napačno pot. Diesterweg je duševni oče sedanjih pristašev svobodne šole. Zahteval je, da se duhovnika izključi iz šole. Protestant Jessen je njegove ideje razširjal v listu „Freie pädagogische Blätter“ in hujskal učiteljstvo proti veri in cerkvi. — Herbart je oficijelni avstrijski filozof in pedagog. Lindner pa je tolmačil njegovo psihologijo in povzročil, da je splošno zagospodovala na učiteljiščih. Psihologija po Herbartu ni drugega, kot igra raznih predstav. Vse duševno življenje je zgolj mehanizem, proste volje ni, ker je nemogoča. Učitelj stori dovolj, če nudi učencu obilico novih predstav, volje mu ni treba voditi in krepiti.

Proti takim pogubnim nazorom poudarja pisatelj potrebo, da se mora vzgoja opirati na organizem otrokov, njegovo osebnost in razvoj. Herbart je zavrgel organsko stališče, češ pri organizmu je že v kali določen ves razvoj, vzgoja bi bila zato nemogoča. Toda že Sokrat je temu nasproti poudarjal, da učitelj ni stvaritelj temuč le pomočnik pri rojstvu inteligence. Krog zunanjih predstav nima vsemogočnega vpliva pri vzgoji, veliko več

moči ima organski razvoj, kateremu določa vzgoja prave meje. Učitelj more v gojencu pač gojiti in pospeševati, kar je dobrega v njem, ne more pa dobrega nanovo vstvariti.

Obširno razpravlja Horak o bistvu organizma z biološkega, fiziološkega in psihološkega stališča, o razvoju čutil pri otroku, o zaznavanju, hotenju, umevanju in mišljenju in na podlagi svojih opazovanj daje vzgojiteljem razne nasvete. Tako pripominja glede razvoja jezika: „Natanko sem opazoval, so li glagoli ali pa samostalniki prvotnejši element v jeziku, ker slovnica o tem ničesar ne določa. Po opazovanju pri mnogih otrocih moram reči, da so gotovo samostalniki, imena prvotnejša. Otrok ima že v posesti velik zaklad imen, predno začne s težavo posnemati sprego glagolov“ (str. 97.) Na mnogih krajih se dotika tudi vzgojnega vpliva vere in krščanskega nauka in zavrača zahtevo „svobodne šole“ ... „Že s strogo pedagoškega stališča ne moremo biti proti religiji, ker nudi toliko vzgojnih momentov, in je celo veličasten zavod za vzgojo človeštva. Šola bi nasprotovala sama sebi, ko bi izločila religijo iz pouka. Danes vedno iščejo novih sredstev za koncentracijo pouka in vzgoje, toda prav religija nudi za to najboljše sredstvo. — Grki so imeli tako koncentracijo v Ilijadi in Odiseji in Herbartovci so tudi že poizkusili z Odisejo. Fenelon je spisal v ta namen svojega „Telemaka“, hoteli so tudi že v ta namen uporabljati basni, pravljice, zgodovino patriarhov, rimske in grške klasike. Mnogo priprostejše in porabnejše sredstvo za koncentracijo pa je v prvih otroških letih biblijski pouk. Zgodovina stvarjenja je v tesni zvezi z naravnim življenjem; za njo sledi razvoj lovskega in pastirskega življenja, kmetijstva, obrti in umetnosti; v zgodovini patriarhov se pojavljajo družabne zveze; družina, lovski in pastirski rodovi, poljedelski narodi, trgovina, najstarejša kulturna središča, pozneje stik z evropskimi in azijskimi narodi, do vseobsežnega rimskega cesarstva in duhovnega kraljestva krščanstva.“ (str. 141.)

Iz navedenega je razvidno, da nudi knjiga mnogo zanimivosti. Pomenljiva je tem bolj, ker jo je spisal praktičen šolnik, ki si je preko šolske modrosti, na podlagi izkušnje vstvaril svoje nazore o pouku in vzgoji.

G.

Umobolni otroci.

Ni potreba posebič naglašati, kako važno je za učitelja in vzgojitelja poznati znake umobolja pri otrocih, njegove stopnje in način, kako se v vzgoji tem ubožčkom prilagoditi. Manjka prostora, da bi obširno o tem razpravljali — tu podamo zgolj ogrodje snovi, ki jo je o tem nabral znani psihiater dr. Th. Ziehen, profesor na vseučilišču v Utrechtu.¹⁾ Tudi nočemo in se ne moremo delj baviti s tem, kako zelo bi tudi pri nas bilo potrebno

¹⁾ Die Geisteskrankheiten des Kindesalters mit Berücksichtigung des schulpflichtigen Alters von Dr. Th. Ziehen. (Samm. aus paedag. Psych. und Physiol.) Berlin.

nabrati glede na umobolje otrok gradiva, bodisi štatiškega bodisi izkušenj, ki si jih je v tem oziru pridobil tuptam kak učitelj ali učiteljica, kajti zistematiško pri nas ta snov ni še prav nič obdelana. Nato tukaj moremo le opozarjati.

Razdelba.

Dušne bolezni razdelimo v take, ki predstave in asociacije predstav res uničijo, in v take, ki jih le motijo. (Psychosen mit Intelligenzdefekt — Psychosen ohne Intelligenzdefekt). Prve imenujemo tudi organiške umske bolezni in sicer zato, ker se pri raztelesenju pokažejo v vsakem slučaju bolešne izpremembe velikomožganske skorje, druge pa so funkcijske, ker se tu vsaj vidne izpremembe možganja ne dajo zaslediti. Meja med obema vrstama seveda ni ostra in je mnogo prehodov iz ene v drugo. Tudi se duševna bolezen druge vrste, kjer je delovanje predstav in čutov samo zmoteno, ne da bi bil omračen duh, lahko izpremeni v duševno bolezen prve vrste. Te slučaje imenujemo sekundarno demenco. Tu se bavimo z organskimi, pravimi umskimi boleznimi.

Te so zopet dvojne a) prirojene in b) pridobljene. Prve imenujejo strokovnjaki slaboumje v širšem pomenu besede, (imbeciliteto), druge brezumje (demenco).

Prirojene umske bolezni razdelimo v tri vrste: bebstvo (idiotija), slaboumje v ožjem pomenu, (imbeciliteta v ožjem pomenu), in topost (debiliteta). Bebstvo je najhujša, topost najlažja stopnja, slaboumje je v sredi. Štatistika teh prirojenih umskih bolezni iz leta 1902. navaja n. pr. za Avstrijo 1 slaboumneža na vsakih 683 prebivalcev, za Ogrsko enega slaboumneža na vsakih 761 prebivalcev. Štatistika za posamezne pokrajine nam ni znana, primeroma največ pa jih je v alpskih deželah, na Koroškem in Tirolskem.

Vzroki.

Vzroki slaboumja so: a) podedovana nevropatiška obremenjenost, to je: slaboumje se v mnogih slučajah nahaja pri otrokih, ki imajo stariše ali pradede sploh, ki so bili umsko ali živčno bolni. Večjo vlogo igra b) kroniški alkoholizem. Gradivo je nabral Bourneville. Ta je našel: V 1000 slučajah slaboumnih otrok, opazovanih od leta 1880—1890, je bil v 471 slučajah oče pijanec, v 84 mati, v 65 slučajah oba. V 171 slučajah se vzrok ni dal dognati. V 209 slučajah nista ne oče ne mati bila pijanca. c) Podedovane spolne bolezni. Piper je to dokazal v 16 slučajah izmed 310 slučajev, Ziehen sam je ta vzrok zasledil pri 10—17% slaboumnežev. d) Semtertja je vzrok tudi podedovana tuberkuloza in skrofuloza, toda precej redko. Posebno pri skrofuloznih¹⁾ otrocih ni prav nič več odstotkov slaboumnih kakor pri ostalih. e) Kronično zastrupljenje s svincem — rudarji ali rokodelci, ki imajo vedno s svincem opraviti, rode često slaboumne otroke. Tudi v

¹⁾ Kakor znano je prava skrofuloza podedovana ali pa že v zgodnji mladosti pridobljena tuberkuloza lymphnih slez.

slovenskih pokrajinah bi se v tem oziru dalo nabrati nekaj gradiva. f) Če sta oče in mati medseboj zelo v sorodu, kakor se to često dogaja v aristokratskih rodbinah, to samonasebi še ne povzroči, da je zarod slaboumen, kakor se je dozdaj ponavadi mislilo, pač pa zelo poveča nevarnost, da so otroci bedasti, ako je v dotični rodbini nabranih in podedovanih mnogo drugih bolezni — nervoznost, alkoholizem, spolne bolezni itd.

Ti vzroki so podedovani. Nič menj pa ne vplivajo na slaboumje zaroda pridobljene poškodbe. V prvi vrsti so to udarci na glavo. V tem oziru je otrok že v nevarnosti kot zametek v materinem telesu. Tu so nevarni udarci in padci. V zgodnji mladosti udarci in padci na glavo povzročajo slaboumje pri 14⁰/₀ (Wolff), po Piperju pri 9⁰/₀ vseh slaboumnih. K tem pridejo različne organiške ovire pri porodu, ki zmotijo krvni obtok v otroški glavi. Ni pa povsem pravo ljudsko mnenje, da rodi bedaste otroke mati, ki se v nosečem stanju prestraši itd. Proti temu govori dejstvo, da je med nezakonskimi otroki menj slaboumnih, dasi se tem materam godi zelo slabo, so žalostne, prestrašene, pobite itd. Pri otrocih, ki so prezgodaj rojeni, ponavadi slaboumje kmalu izgine, ako drugače napredujejo.

Vse drugače in silnejše povzroča slaboumje slabo hranjenje otrok. Najslabše vpliva v tem oziru takozvana angleška bolezen, Rachitis, ki nastopa navadno pred petim letom in ki se razvije skoro izključno pri otrocih, ki stanujejo v slabo prezračeni, mrzlih, mokrih, temnih in tesnih prostorih (delavci) ter uživajo slabo in malo hrane. Ta bolezen v prvi vrsti ovira in predrugači rast okostja, posebno na glavi, ter tako povzroči slaboumje. Ta vzrok se nahaja pri 10—19⁰/₀ slaboumnih. Malokrvnost ne povzroča slaboumja, pač pa so zelo kvarni želodčni in črevesni katari, ki se često pri otrocih pojavijo. Slaboumje povzroča predvsem tudi neko čisto lokalno, le po gotovih krajih razvijajoče se obolenje ščitne sleze (Schilddrüse), vsled katere se zelo predrugači ves snovni obtok. Ta bolezen, ki jo imenujemo kretinizem, je razširjena zlasti v zaprtih alpskih dolinah, v Pirenejah, Kordiljerah, Kavkazu, Himalaji, na Frankovskem in v porenški pfalci itd. Vzrok te bolezni ni gotov: ali jo povzroča posebna kemiška sestavina pitne vode po teh krajih ali druge nezdrave razmere ali pa celó bacili. Na vsak način je te vrste kretinstvo čisto lokalno. Le semtertja se to slaboumje, ki je v tesni zvezi z obolenjem ščitne sleze, pojavi tudi v drugih krajih. Potem pride kronični alkoholizem. Ako daš mladoletnemu otroku piti vina, žganja ali piva, ti lahko oboli na pravem organiškem slaboumju — zelo težko idiotstvo se pa razvije vedno v slučaju, ako mati pomeša dojenčku v mleko žganja, kar se semtertja tudi zgodi. Isto velja o pridobljenih spolnih boleznih po okuženju (od strani dojilj). Zelo kvarno utegnejo uplivati na um otrokov v zgodnji mladosti (1—3 let) akutne infekcijske bolezni, posebno legar in difterija. Konečno pridejo na vrsto takozvana delna obolenja možgan, obolenja, ki se omejujejo na gotovo okrožje v možganih (Herd-erkrankungen), bodisi da so to krvavljenja, bule itd. Pri možganih odraslega človeka ponavadi taka delna obolenja ne predrugačijo delovanja ostalega možganja, pri še nedoraslem možganju se pa razširijo na celo

možganje in povzročijo slaboumje, ki ga imenujemo „difuzno“, skozinskoz razširjeno obolenje velikomožganske skorje. V tem slučaju so pri otroku dvojni pojavi: pojav delnega možganskega obolenja (ponavadi ohromelost po poltelesu) in pojav splošnega obolenja — slaboumje. Eden najčešćih povzročiteljev slaboumja je vnetje možganske kože (Meningitis), ki je zelo mnogovrstno.

Premnogo slučajev slaboumja se izvaja iz cele kopice vzrokov, nagromadenih v stariših in prednikih.

Raztelesenje.

Pri slaboumnih vseh treh vrst najdemo pri raztelesenju sledeće: Splošno obolenje velikomožganske skorje, napačna razvrstitev, zmanjšano število in nezadostni razvoj ganglijskih stanic, degeneracijo (propad) stanic; isti pojavi so pri asociacijskih veznicah. Razorov na površini velikih možgan je mnogo menj kakor pri normalnih ljudeh, izpremenjene so možganske kože. Teža možgan je mnogo manjša (300 g., dočim zhaša teža pri normalnem človeku 1350 g (moški). Mnogokrat je bolezen razširjena tudi na hrbtenskem mozgu. Večkrat je abnormalna glava — takozvana „vodena“ glava, ki nastane, ako je v možganskih luknjah nabrano mnogo vodé. (Včasih 1 liter. Bouchut je našel 1. 1884 več kot 20 litrov. Seveda je ta slučaj zelo redek.) Večkrat pa je glava zelo majhna. (Mikrokefalia kretinov).

Pojavi bolezni.

A. Dušni pojavi.

Čuti.

Čutno življenje slaboumnih je skoro najmenj zmoteno. Sluh in vid sta pri mnogih precej normalna, ravnotako včasih vonj in vkus. Tip je dober, ako zamoreš vzbuditi pozornost otrokovo; tudi na pravi kraj nanaša tipne občutke. (Pravilna lokalizacija.) Povećini pa je občut za bolest zmanjšan. Većje nepravilnosti, ki so većinoma izjeme, so: amaurotićna idiotija, to je delna ali skoro popolna slepost vsled obolele mrežne kožice, očesnega živca ali pa napeljevalnih živcev za vid v možganju samem. Slučaj nezdravljiv. Ponavadi je ta bolezen v celem rodu in se opazuje predvsem pri Judih. Vzroki neznani. Drugo je gluhost, vsled katere je seveda tudi zmožnost govorjenja nerazvita. To so gluhonemi idioti, kajti ostali gluhonemci niso slaboumni. Ta gluhonemnost se nahaja skoro samo pri pravih bebcih, dočim kažejo topci (debilni) semtertja preveliko občutnost nasproti glasovom. O toposti čuta za bolest, ki spremlja mike toplote in mraza, smo že govorili. Halucinacije (zmotne predstave, ko manjka predmeta za predstavo) in iluzije (napačne predstave o opazovanih predmetih) so pri prirojenem slaboumju zelo redke.

Spominske podobe in predstave.

Slaboumni v širšem pomenu besede niso zmožni napraviti si spominske podobe o svojih zaznavah. Nekateri otroci nimajo mnogo predstav

zato, ker nimajo prilike, da bi si jih pridobili, slaboumneži pa so taki, ki si vzlic obili priložnosti zaznav ne pridobijo nobenih predstav. Tu treba razločevati. Topci (debilni) imajo preproste posamične predstave v normalni meri. Zvečer najdejo sami svojo posteljo, spoznajo svojo obleko med drugimi oblekami, se nasproti starišem vedejo drugače kakor nasproti tujcem. Slaboumneži v ožjem pomenu besede (imbecili) poznajo sicer svojo obleko, igrače, stariše, nekaj cest, itd., toda ne več v normalni izdatni meri, ampak omejeno na neko gotovo okrožje. Zamorejo imeti spominske podobe le o nekaj ljudeh, nekaj cestah itd. Pri pravem bebstvu (idiotih) nahajamo celo take slučaje, kjer bebci ne razločujejo celo svoje življenje svojih staršev od drugih oseb. Popolnoma so nezmožni pridobiti si posamičnih predstav. Kar se tiče splošnih predstav, kjer mora otrok abstrahirati od posameznosti, so topci normalni. Pri imbecilnih je že slabše. Imajo splošne predstave o najnavadnejših predmetih, ne morejo pa razločevati n. pr. jelke od bukve. Pri težkih slučajah imbecilnosti in bebstva pa ni moč najti niti ene splošne predstave. Pri vseh treh vrstah slaboumja pa so zelo slabo razvite barvne predstave, tudi pri navadnih debilnejših, topcih. Prostorne predstave (levo, desno, visoko, globoko itd.) so pri topcih normalne, pri imbecilnih slabše, pri idiotih najslabše ali skoro nič razvite. Predstave številk segajo pri topcih do 6 ali 10, pri težkoimbecilnih in bebcih do 2 ali 3. Splošnih predstav višje vrste (človek, žival, rastlina itd.) bebci ponavadi nimajo nobenih, slaboumni malo, topci so normalni. Kar se tiče časovno in prostorno sestavljenih predstav (Kaj je nevihta?), predstav o poletnih časih, mestu, deželi, šoli, vojski itd., ali geografskem in zgodovinskem znanju, se opaža, da topci včasih vedo mnogo pozitivnega. Kar se pa tiče razmernostnih predstav, (enako, podobno, večje, manjše, prejšje, vzrok, učinek itd.) so tudi pri topcih slabo razvite. Imbecili in idioti ne rabijo primerjalnika ali superlativa ali prepozicij: zató, vsled tega, vkljub temu ali pa stavkov, ki se uvajajo s kajti, zato, ako itd., vsaj prav jih ne rabijo. Vprašanj z Zakaj? ne razumejo. Le v lahkih slučajah debilnosti najdemo tudi skoro vse te predstave. Predstav, ki so sestavljene iz splošnih predstav višje vrste in razmernostnih predstav, n. pr.: last, dolžnost itd. tudi topci nimajo ali jih ne razumejo prav. Zato jim manjka v težkih slučajah precej predstav, ki izražajo etiška, nravna razmerja med ljudmi. (Nekateri zato razločujejo topce „z etiškim defektom“ in „brez etiškega defakta“).

Asociacija idej.

Ker smo o sestavljenih predstavah že govorili, je tudi asociacija idej, ki je ravno pri sestavi predstav udeležena, obravnana. Gre se zgolj za zapovrstno, sukcesivno asociacijo. Tako rabi n. pr. normalni otrok 116 stotin sekunde zato, da k enemu številu prišteje 1, da torej imenuje naslednje število, topec pa včasih 300 stotin sekunde, v težkih slučajah bebstva celo 705 stotin sekunde. Tudi glede na vsebino so idejne asociacije slaboumnežev ponavadi napačne. Pri računanju se skoroda vedno in redno znotirjo. Pri takozvanih „svobodnih asociacijah“ (ako otroka pozoveš, naj

ti hitro pove, kakšna beseda mu je padla na um, ko mu ti rečeš katerokoli besedo: roža, konj, mož itd.) se opaža pri slaboumnih, da iste besede venomer ponavljajo, da vrstijo besede drugo za drugo po njihovih končnicah (n. pr. jel, debel, mati, dati, ti, ti itd.). Slaboumnežem manjka domišljije, njihovo govorjenje je monotonsko itd. Topec semtertja ne zamore rešiti n pr. naloge: Jaz sem si zapomnil neko število. Ako prištejem k njemu 5, dobim 15. Katero število sem si zapomnil? Nekateri topci se naučijo celo potegovati iz števila koren, razumejo pa ne, ravnotako pri geometriških nalogah. Topec si zapomni pravljico, jo precej popolno zopet pové, ne razume pa smisla in zveze, slaboumnež jo producira zelo težko in pomanjkljivo ter šele po mnogem ponavljanju, bebec pa sploh ne more reproducirati.

Zmotne in prisilne predstave.

Imbecili ponavadi nimajo zmotnih predstav (Wahnvorstellung), pač pa se pojavijo pri lažjih slučajih topstva, debilnosti. Po navadi so to predstave o namišljenih boleznih, le redkokdaj predstave, da topca kdo preganja (Verfolgungsvorstellung). Ponavadi si domišljajo, da jim rastejo kje kake bule, ali pa da so zastrupljeni. Prisilne predstave so, kakor tudi zmotne take, katerim dejstva ne odgovarjajo, ki se pa od prvih razločujejo po tem, da se bolnik kolikor toliko zaveda, da so zmotne, a se mu nekako same proti njegovi boljši volji vsiljujejo. Slaboumni otroci imajo prisilne predstave semtertja. Sili jih nekaj, da nekaj vedno prijemajo, da vse stvari na mizi postavljajo paralelno, da morajo udariti itd. Redko se primeri, da take prisilne predstave privedejo otroke do nevarnih dejanj, n. pr. požiga. Le redkokdaj. Semtertja debilni otroci venomer stavljajo enakomerna, večalimenj brezsmiselna vprašanja.

Pozornost in afekti.

Pozornost je vobče pri slaboumnih vseh treh vrst zelo slaba in je zato poučevanje takih otrok največja težava. Seveda so tu stopnje, od topca doli do popolnega bebca. Pač pa nekateri slaboumneži srednje vrste, imbecili, silnejše občutijo gotove mike kakor normalni ljudje. Kar pa vsem manjka, je to, da teh čustev ne morejo dolgo obdržati v spominu in jih vnovič v sebi vzbuditi. Zato so mnogi slaboumneži zelo nevhvaležni in kazni nič ne pomagajo. Spominjajo se sicer kazni in dobrote, toda dovolj potrebnih čustev ne morejo vzbuditi v sebi. Spolna čustva pri hudih idiotih in kretinih navadno manjkajo, pri imbecilih in debilnih pa so večkrat abnormalna. Afekti so zelo borni. Zelo bebasti otrok nima skoro nobenega drugega afekta, kakor veselje nad bleščečimi se predmeti, lučjo, ognjem, kovino itd. Globlje veselje in žalost hudemu bebcu manjkata. Niti nasičenja ali napojenja ni vesel. Ravnotako je z afektom strahu. Tako se hudi idioti ne varujejo ognja, ob katerem so se opekli ali noža itd. Hudi idioti se ne smeja in ne jočejo. Le semtertja se zvezijo in divjajo. Drugače pri imbecilnih, ki imajo vse afekte in celo živahne; posebno jeza in maščevalnost je pogosta. Proti starišem in znancem kažejo neko udanost. Najzani-

mivejši so afekti pri debilnih. Vsi njihovi afekti so namreč skrajno egoistični. So nehvaležni, škodoželjni, maščevanjaželjni, zlobni, potuhnjeni in v prvi vrsti lažnjivi ter nečimerni. Na tem spoznaš tiste vrste topca, kateremu ne manjka toliko razuma kot odločne volje za dobro. Ker k temu pristopi navadno zanemarjena vzgoja, se razvije tip mladoletnega hudodelca. Seveda je le gotov, mali odstotek teh hudodelcev debilen, top.

Dejanja.

Pri bebcih je malo dejanj, ponavadi le tista gibanja, ki so potrebna za uživanje hrane. Večkrat znajo samo prežvekovati, mnogo jih ne zna nesti hrane v usta. Malo jih zna normalno hoditi in stati. Zelo so nesnažni. Imajo pa mnogo avtomatičnih dejanj, cel dan zmajujejo z glavo itd. ali pa izvršujejo nenravna dejanja, ne da bi količkaj pri tem imeli pravih predstav. Pozneje se ta avtomatiška dejanja spremenijo v prave zavestne nenravnosti in nenravne napade na druge osebe; ne pri hudih bebcih, ampak pri imbecilih in debilnih, kakor smo že drugod omenili. Dejanja imbecila so mnogovrstna, toda večinoma le nagoni, ne pa preišljena dejanja. Imbecil slepo posnema, kar vidi druge delati. Hudo razvita so spolno nenravna dejanja, zlasti se imbecilne deklice rade ali zlažejo ali pa vsled zmotnih predstav trdijo, da je kdo izvršil z njimi nenravna dejanja. Imbecilni niso zgolj jezni, ampak celo brutalni. Požigajo, kradejo, se potepajo in prosjačijo. Topčeva dejanja so čudovito preišljena, uprav rafinirana. Debilnež je intrigant, lažnjivec in potuhnjenec. Dobro zna varati stariše, učitelje, sodnike. Kolnejo, zmerjajo, se nenravno vedejo, mučijo sošolce in živali. Kazni, dobrikanje, svarila se jih nič ne primejo. Pri igri goljufajo. Čestokrat se jim takoj ne pozna slaboumje. Če pristopi alkohol, popolnoma zanemarjena vzgoja, slabe življenske razmere, pomanjkanje, slaba družba itd., konča debilnež v ječi. Če je vzgoja že od zorne mladosti dobra in skrbna, se z velikim trudom in naporom ponavadi skoro vse popravi, kar tem ubožčkom manjka. Toda o tem pozneje.

B. Telesni pojavi.

Telesni pojavi slaboumja so velika glava, mala glava, nesimetričnost glave, ploščnata zadnja črepinja in poševno čelo, čestokrat zelo naprej moleča spodnja čeljust ali pa je del zgornje čeljusti, kjer so zobje, vun potisnjen (prognatia). Kretini so pritlikavi, rakitični otroci imajo polno napak na okostju — izkrivljeno hrbtenico, na znotraj vpognjene noge, kakor pri ptičih naprej molečo prsno kost itd. Pri mnogih slaboumnežih je zobovje nenormalno. Prvi zobje se zelo zakasnijo, še bolj drugi. Zobje so nepravilni, poševni ali pa zelo majhni in v velikih presledkih. Kretini v pravem pomenu besede kažejo velike izpremembe na koži: barva je voščenoobleđa, modrikasta, koža nagrbljena v cele bule, posebno pod podlehntico in ključnico (Schlüsselbein). Telo je zabuhlo, posebno trebuh, večkrat so tudi kilavi. Jezik je nenavadno velik; karakteristično je obolenje ščitne sleze, vsled česar so kretini krofasti. Kar se tiče živčevja, so debilni ponavadi normalni, imbecilni in idi-

otje pa imajo večkrat nerodne mige. Težko se oblačijo, ne znajo nositi glave in težko prijemajo, vsaj izpočetka. Kar se tiče govorjenja, ostane mnogo bebcev mutastih, imbecilni otroci pa ne umejo mnogo govoriti, ker jim manjka zadostno predstav in zelo radi jecljajo. A navadno dobro izgovarjajo, o, u, e in i težko in nečisto, g, k, d, t, s, r in l pa z nenavadno težavo.

Debilni otroci ponavadi nimajo teh težav, ako morda drugače ni obolel jezik ali gołtanec. Zelo razširjena so nestalna, plesu podobna premikavanja (choreoforme Instabilität). Noge ali roke se čudno premikajo, ravnotako obraz („obrazce delajo“). Nekateri slaboumnejši ne morejo ostati pri miru (motorische Agitation), semtertja rjovejo, tolčejo, grizejo. Pri mnogih se to da ozdraviti in odvaditi. Kretini nasprotno so leni, nekateri le prežvekujejo in požirajo. Zelo pogosta je pri slaboumnih otrpnjenost po polovici telesa. Vzrok je težko obolenje v gotovi možganski sferi, kar smo že začetkoma omenili. Ozdravi se to nikoli, le nekoliko izboljša. Finejših del taki otroci na otrpnjeni strani telesa ne morejo izvršiti. Posebno pogosto je to pri prirojeni spolni bolezni. Strokovnjaki to bolezen imenujejo hemiplegijo (cerebrale Kinderlähmung). Otrpnjenost na levi strani telesa je združena semtertja s popolno nezmožnostjo govorenja. Zelo redka je otrpnjenost na eni sami nogi, redka otrpnjenost na obeh. Vzrok so udarci na glavo in ranjenje možganja pri prezgodnjih porodih. Otrpnjenje mehurja je redko, slaboumni otroci se ponesnažijo navadno vsled psihičnih vzrokov. Jako pogosta pa je epilepsija, božjast, več kot v 50 % vseh slaboumnih. Vzrok je navadno delno otrpnjenje in vnetje možganske kože (meningitis). Karakteristično pri tej božjasti je izguba zavesti. Krč se polasti vsega mišičevja, napadi so ali zelo pogosti ali periodični. Čim več napadov, tem bolj propada umsko delovanje. Semtertja, bolj redko se pojavijo krči brez izgubitve zavesti. Zgodi se to tudi v spanju; taki otroci škrtajo z zobmi. V težjih slučajih se to godi tudi bdé. Hudi idioti puščajo tudi mnogo sline, izmetajo jed, neprestano prežvekujejo, se vrtlijo v krogu, se ponesnažujejo; kretini se zelo potijo.

O razvoju, zdravljenju ali vzgoji slaboumnih ter o pridobljenih umskih boleznih, ki so skoro vse neozdravljive, izpregovorimo prihodnjič.

Šolstvo v Belgiji.

Belgijska ustava (člen 17) dovoljuje popolno svobodo pouka. Vsak zasebnik, vsako društvo, vsaka zasebna ali javna korporacija sme napravljati in vzdrževati vsakovrstne učne zavode, ne da bi bilo treba dovoljenja gosposke ali dokaza za нравstveno ali tehniško usposobljenost. Ti učni zavodi tudi niso podvrženi državnemu nadzorstvu. To obsežno učno svobodo izrabljajo v Belgiji vse stranke kolikor moreje, ne le zasebniki, temveč tudi društva in korporacije. V veliki meri se je poslužuje tudi katoliška cerkev, ki razvija na polju šolstva zelo živahno delavnost.

Njeni redovi vzdržujejo veliko število šol in učnih zavodov, od otroških vrtcev do vseučilišč, od najnižjih do najvišjih nadaljevalnih in strokovnih šol, ki so jih ustanovili z izrednimi stroški za mladino obojega spola, zlasti pa za ženski naraščaj. — Pretežna večina ženstva se vzgaja v Belgiji v zavodih in »prostih šolah«, ki jih vodijo redovnice. Poučujejo se splošni izobraževalni in tehniški predmeti. — Vzrok, da belgijski katoliki s toliko vnemo in požrtvovalnostjo podpirajo šolstvo, je predvsem ta, da želé zavarovati verski vpliv na vzgojo mladine in odvrniti naskok liberalne stranke, ki hoče vpeljati brezversko šolo. Katoličanom sovražne stranke, liberalci, radikalci in socialisti, izkušajo z vsemi sredstvi izpodkopati ponosno stavbo katoliškega šolstva. Da bi oslabili vpliv cerkvenih organov na šolstvo, hočejo pridobiti ljudstvo z zahtevo šolske obveznosti, ki je v Belgiji še neznana. Zlasti odkar je v bližnji Holandiji postavno ukazano obiskovati šolo, zahtevajo liberalci tem nujneje isto naredbo za Belgijo.

Nasprotniki katoliških šol tudi marljivo ustanavljajo konkurenčne šole. Kjer je občinski ali mestni svet liberalen ali socialističen, tam so seveda tudi občinske šole (*«ecoles communales»*). V teh ni sledu o verski vzgoji. Njim nasproti ali poleg njih pa se pogosto dviga šola s križem, »svobodna šola« (*«ecole libre»*), ki ima pa pogosto mnogo več učencev, kot javna občinska šola. Da, večkrat obiskujejo poslednjo le otroci učiteljev, župana in drugih občinskih uradnikov. Na nemško-belgijski meji je bila še nedavno cela vrsta občinskih šol, v katerih učitelji po cele tedne in mesece niso imeli niti enega učenca, dočim so bile redovne šole prenapolnjene. Seveda so take šole z večnimi počitnicami dandanes le še izjema. Šolska postava Van Humbeka iz leta 1880. je namreč občinam naložila ustanavljati občinske šole. Vsled tega so morale občine na svoje stroške zidati šolske palače, čeprav se je moglo naprej vedeti, da jih bodo obiskovali le otroci učiteljev. Mnogo majhnih občin se je hudo zadolžilo. Pod katoliško vlado so se razmere v toliko boljšale, ker je vlada posredovala, da te palače res služijo svojemu namenu, bodisi s tem, da so se prodale ali v najem prepustile kat. šolskim občinam, ali pa da so se enake podpore nakazale šolam obojne vrste (katoliškim in občinskim). V večjih mestih je seveda dualizem na polju šolstva še vedno isti, kot pred 25 leti.

Tekmovanje med občinskimi in prostimi (katoliškimi) šolami ima to dobro posledico, da si obe stranki prizadevata, kako bi svoje šolstvo pomnožile in izpopolnile. Agitacija za obisk šol, ki se razvija na obeh straneh, pa deloma nadomestuje pomanjkanje šolske obveznosti.

Število ljudskih šol (*«ecoles primaires»*), ki so pod nadzorstvom države, je bilo l. 1885 (ko je propadla liberalna vlada) 5464 z 588.804 učenci in učenkami; leta 1904 pa 7092 z 859.436 otroci. To pomenja pomnožitev šol za 29·7% in učencev za 46%. — Število otroških vrtcev l. 1885: 870 z 85.483 otroci; l. 1904: 2688 z 254.655 otroci. Namnožitev vrtcev za 209% in otrok za 198%. — N a d a l j e v a l n i h š o l (*ecoles d'adultes*) je bilo l. 1885: 1642 z 64.296 učenci; l. 1904: 3897 z 193.907 učenci. Te vrste šole so se torej namnožile za 137 ali 201%. — Število mladih ljudi med 15. in

20. letom, ki so znali čitati in pisati, je l. 1885. znašalo 80·96%; l. 1890: 85·28%; l. 1904: 96·55% vsega prebivalstva. Število analfabetov v vojaški starosti (19—20 let) je bilo še l. 1885: 29·23%; l. 1904 pa le še 10·68%.

Kdor more spričo teli številke še trditi, da je belgijsko šolstvo »nazadnjaško«, je gotovo duševno zaslepljen. — Pa ne le na nižjem in srednjem šolstvu se kaže izza l. 1885. velik napredek, na vseh poljih duševnega življenja je opaziti neko veselo gibanje in tekmovanje, kakršnega ni bilo nikdar pod liberalno vlado. Belgijske trgovske šole, zlasti one v Antwerpen, Lüttichu, Bruselju, Löwenu in Gentu so svetovnoznane in dobivajo učencev iz vseh krajev sveta. Vseučilišče v Löwenu ima glede na filozofijo, pravoznanstvo, naravoslovje in zgodovino med učenjaki velik ugled. »A tene jev« (podobni našim gimnazijam) je bilo l. 1885: deset z 2939 učenci; l. 1904: 20 z 5743 učenci. Državnih kolegijev (državnih srednjih šol) je bilo l. 1885: 50 z 6962 učenci; l. 1904 pa 78 z 13.640 učenci. Srednjih šol za deklice l. 1885: 29 z 4315 učenkami; l. 1904: 40 z 6996 učenkami. Število učiteljev l. 1885: 10667; l. 1904: 15.880.

Število takozvanih adoptivnih šol (ki jih je vlada prevzela v oskrbovanje) je znašalo l. 1885: 5464, l. 1904: 6496; število učiteljskih semenišč l. 1885: deset z 689 gojenci; l. 1904 pa 12 z 1152 gojenci. Semenišč za učiteljice je bilo l. 1885: 23 z 960 gojenkami, l. 1904: 28 z 1819 gojenkami.

Državni stroški za ljudsko šolstvo v Belgiji so znašali l. 1906: 46 milijonov frankov, pod liberalno vlado 20 milijonov. — Pa ne le država, tudi občine in provincije skrbе za povzdigo šolstva. L. 1885. so izdale provincije in občine za ljudsko šolstvo 32 milijonov, l. 1906. pa 45 milijonov frankov. Vse te številke pa označujejo le uradne stroške, dočim se je za katoliške šole zasebnim potom nabrala skoraj enaka svota. — Gotovo sme biti Belgija ponosna na to, kar je storila za šolstvo tekom 25 let. Seveda nasprotnikom vere in cerkve to šolstvo ni všeč, zato je vedno obrekujejo. V Belgiji pazita namreč vlada in ljudstvo na to, da se verski vpliv v šoli ne zanemara, ker se oba zavedata, da je šola brez Boga tudi šola brez morale.

Slovstvo in glasba.

Solski molitveniki. To vrsto nabožnega slovstva žalibog pri nas špekulanti najbolj izrabljajo. Učitelji in kateheti naj opominjajo stariše, ki kupujejo svojim otrokom molitvenike, naj bodo v tem oziru bolj izbirični in naj nikar ne kupujejo molitvenikov na semnjih; ozirajo naj se v prvi vrsti na vsebino, ne pa toliko na zunanjo obliko. Žalibog, da se prodaja na semnjih po navadi najslabše blago, ki je po svoji zuna-

nosti napravljeno le na oko, trpežnosti pa nima nobene. Kar se pa tiče vsebine, bodi opomnjeno, da so molitveniki, ki se prodajajo na semnjih, največkrat zaloga nizkih tujih špekulantov in nimajo ti molitveniki mnogokrat niti škofjskega potrdila. Stariši, ki kupujejo take molitvenike, ravnajo naravnost proti cerkvenim postavam, ker je poraba nepotrjenih molitvenikov cerkveno prepovedana. Pa tudi potrjeni molitveniki ne

ustrezajo vedno svojim namenom, tukaj je treba upoštevati, da morajo moliti otroci po besedilu novega cerkvenega molitvenika, katerega so pred kratkim potrdili, sprejeli in predpisali škofje za vse slovenske škofije; to pa zato, da se moli po vseh slovenskih cerkvah z istimi besedami; pri nas se moli sedaj z ravno istim besedilom, kakor v Istri, na Štajerskem ali v katerikoli še tako oddaljeni slovenski cerkvi.

Da je to soglasje v cerkvenem besedilu zelo potrebno in zares velikega pomena, bo pokazala prihodnost, četudi se mnogi niso mogli takoj spoprijazniti s preuredbo.

Molitveniki, ki obsegajo novo cerkveno besedilo in so za mladino primerni, so sledeči:

1. »Bogu kar je božjega«; spisal Franc Finžgar, župnik. Jako fin molitvenik v zelo priročni obliki, se dobi vezan v fine, pregibljive platnice za dečke in v fine vatirane platnice za deklice. Cene molitveniku v vezavah za dečke: z rdečo obrezo 1 K, fino šagreno usnje, zlata obreza 2 K 20 h, najfinejša teletina 3 K. — Cene molitveniku v vezavah za deklice: fina vezava z zlato obrezo 1 K 80 h, fino šagreno usnje 2 K 20 h, najfinejša teletina 3 K. — Po pošti vsak izvod 10 h več.

2. »Pot k Bogu«, spisal dr. Gregorij Pečjak. Krasen, popoln, za vse potrebe zadostajoč molitvenik. Cena: z rdečo obrezo 1 K 20 h, z zlato obrezo 1 K 60 h, fine vatirane platnice 2 K 80 h, najfinejša teletina 4 K 20 h; po pošti 20 h več.

3. »Šolski molitvenik«, spisal dr. Gregorij Pečjak. Molitvenik je posebno primeren za šolsko mladino obojega spola v ljudskih šolah. Cena: z rdečo obrezo 80 h, z zlato obrezo 1 K 20 h, fin šagrin (vatirano) 2 K 30 h, najfinejša teletina (vatirano) 3 K 70 h; po pošti 20 h več.

4. »Večno življenje«, spisal dr. Gregorij Pečjak. Molitvenik je po svoji vsebini primeren za dijake srednjih šol. Cena: z rdečo obrezo 1 K 20 h, z zlato obrezo 1 K 60 h, najfinejša teletina 4 K 50 h; po pošti 20 h več.

5. »Sveto opravilo«, spisal Josip Čede. Cena molitveniku z rdečo obrezo 1:30 K, po pošti 20 h več.

Zahtevajo naj se torej za mladino pri trgovcih le označeni molitveniki ali pa naj

se naroče pri »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani.

Nove mladinske povesti. Naše pripovedno slovstvo je zopet obogatelo za pet zvezkov priljubljenih Spillmanovih povesti, katere je izdala »Katoliška Bukvarna« v Ljubljani.

8. zvezek: »Tri indijanske povesti«. (I. Namameha in Vatomilko. Spisal O. Aleks. Baumgartner Dr. J. — II. Tahko, mladi misijonar. — III. Zaduja pot o. René-ja. Spisal O. Anton Huonder iz Dr. J.) Cena 60 h, karton 80 h.

9. zvezek: »Kraljičin nečak«. Zgodovinska povest iz japonskih misijonov. Cena 60 h, karton 80 h.

10. zvezek: »Zvesti sin«. Povest za vlade Akbarja Velikega. Spisal O. Alfonz Geyser Dr. J. Cena 40 h, v karton 60 h.

11. zvezek: »Rdeča in bela vrtnica«. Spisal O. Anton Huonder Dr. J. Cena 40 h, karton 60 h.

12. zvezek: »Korejska brata«. Črtica iz misijonov v Koreji. Cena 60 h, karton 80 h.

Vsak zvezek obsega eno ali več celotnih povesti in se sam zase dobi.

Spillmanove povesti so se že udomačile v slovenskem slovstvu. Vse zahteve, ki jih stavimo na dobre mladinske povesti, najdemo pri njih. Predmet je vedno zanimiv in mikaven, da vzdržuje napeto pozornost bravčev; živahna, nazorna pripoved vzbuja domišljijo. Lepi nauki, ki pa nikdar ne preidejo v prisiljeno moralizovanje, temveč so v organski zvezi s snovjo, pa vzgajajo voljo in blažijo srce. — Odrasli mladini in ukaželjnemu slovenskemu ljudstvu so Spillmanove povesti zelo prikladen književni dar. Zato jih starišem, učiteljem, mladino ljubom, šolskim in ljudskim knjižnicam nujno priporočamo v nakup.

Poprej so izšli sledeči zvezki:

1. zvezek: »Ljubite svoje sovražnike«. Povest iz maorskih vojsk na Novi Zelandiji. II. natis. Cena 40 h, karton 60 h.

2. zvezek: »Maron, krščanski deček z Libanona«. Povest iz časov zadnjega velikega preganjanja po Druzih. Cena 40 h, karton 60 h.

3. zvezek: »Marijina otroka«. Povest iz kavkaških gora. Cena 40 h, karton 60 h.

4. zvezek: »Praški Judek«. Povest. II. natis. Cena 40 h, karton 60 h.

5. zvezek: »Ujetnik morskoga roparja«. Povest. Cena 40 h, karton 60 h.

6. zvezek: »Arumugam, sin indijskega kneza«. Povest. Cena 40 h, karton 80 h.

7. zvezek: »Sultanovi sužnji«. Čarigrajska povest. Cena 60 h, karton 80 h.

Vse te povesti se naročajo v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani.

Šolske vesti.

Slovenske srednje šole. I. ljubljanska drž. gimnazija je imela sklep šol. leta 27. junija. Nemško šolsko izvestje prinaša nemški spis profesorja A. Paulina »Uebersicht der in Krain bisher nachgewiesenen Formen aus der Gattung Alcemille L«. Vseh dijakov je imela gimnazija koncem leta 609. Odliko ima 97, prvi red 375, ponavljalni izpit 66, drugi red 53, tretji red 16, vsled boleznih bodeta pozneje izprašana dva diaka. — II. drž. gimnazija v Ljubljani je zaključila šol. leto 6. jul. Izdala je samoslovensko izvestje, ki prinaša na čelu spis Jakoba Lokarja »Stališče Bleiweisovih »Novic« glede književnega zjedinenja Slovencev«. Spis je izšel tudi v posebni brošuri. Število učencev koncem šolskega leta je bilo 349 samih Slovencev. Izpričevalo z odliko ima 17 dijakov, prvi red 258, drugi red 30, tretji red 8. Ponavljalna izkušnja se je dovolila 34, dodatna izkušnja se je dovila dvema dijakoma. Učni uspehi torej niso posebno dobri. — Gimnazija v Kranju je štela koncem zadnjega šolskega leta, kakor povzamemo iz letnega poročila, 324 dijakov (med temi 4 privatistinj). Od teh jih ima odliko 38 (11·7 odstotkov), I. red 168 (51·8 odstotkov), II. red 33 (10·1 odstotkov), III. red 13 (4 odstotke) in ponavljalni izpit 72 (22·2 odstotka). Poučevalo je na zavodu 12 rednih profesorjev in 4 suplenti. Ustanove je uživalo lepo število dijakov: 39 v znesku 6765 K 72 h. Podpiral je dijaštvo dalje podporni zaklad, dijaški konvikt (v njem je 14 dijakov) in dijaška kuhinja, ki je izdala za

hrano dijakom celo leto 5265 K 94 h. Poleg drugih podatkov prinaša letopis točno in simpatično sestavljen nekrolog nepozabnemu ravnatelju Hubadu od provizoričnega voditelja dr. Perneta in izpod istega peresa konec lani začetega življenjepisa slavnega cerkvenega govornika irskega P. Tom. Burkeja, ki mu je dodal pisatelj tudi par značilnih zgledov zgovornosti velikega moža. — V zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano se je zaključilo šol. leto 6. julija. Ob pol 8. uri je daroval prevz. gosp. knezoškof sv. mašo, nato se je pela zahvalna pesem in cesarska himna. Sledila je slavnost v dvorani. Gospod pevovodja Vojteh Hybášek je z znano spretnostjo vodil petje in godbo. Premilostni gospod knezoškof je prisrčno nagovoril gojence. Slednjič so se v posameznih razredih razdelila šolska izpričevala. Izid klasifikacije je ta: V pripravljalnem razredu: 9 z odliko, 11 jih je dobilo prvi, 2 pa drugi red; v I. razredu: 16 z odliko, 22 jih je dobilo prvi red, 6 ponavljalni izpit, 7 drugi red; v II. razredu: 14 z odliko, 29 prvi red, 2 ponavljalni izpit, 1 drugi red. — **Novomeška gimnazija** je imela koncem letošnjega šol. leta 219 dijakov, med katerimi je bilo 209 Slovencev, 9 Nemcev in 1 Čeh. Odliko je imelo 12 dijakov, prvi red 153, ponavljalno izkušnjo ima 26, drugi red 21, tretji 4 diaki, radi boleznih niso bili izprašani 3 dijaki. — **C. kr. drž. gimnazija v Gorici.** Poročilo prinaša na prvem mestu zanimivo latinsko razpravo o omiki in vzgoji rimskih žen,

spisal dr. Pitacco. Jezik je klasičen in lahko umljiv. Razprava fino kritično obravnava zlasti literarno delovanje rimskih žen, katerih število je pa tako majhno, da se dajo sešteti na prstih. Iz nadaljnega nas zanimajo razmere o profesorskem kolegiju. Vseh učiteljev je 25; od teh je 10 Slovencev, med temi so pa samo 4 definitivni. Italijanov je 7, 5 definitivnih, ostali 8 so Nemci, ki so izvzemši jednega vsi stalno nameščeni. Čisto drugačno je seveda razmerje narodnosti med dijaki. Vseh dijakov koncem leta je 513 in 4 privatisti. Slovencev je nekoliko nad polovico, namreč 262, potem pridejo Italijani 211, Nemcev je samo 36, potem še nekaj drugih narodnosti. Številke kažejo, da v Gorici ni mesta za nemško gimnazijo. Okroglo 80 odstotkov dijakov je končalo z ugodnim uspehom šolsko leto. Vpliv nemščine se posebno kaže v spodnjih razredih, kjer je n. pr. v prvem razredu padlo nad polovico učenec. Slabo izpričevalo pridnosti v višjih razredih daje dejstvo, da je zlasti v četrtem in petem razredu razmeroma najmanj odličnjakov. Omenjamo še, da se v poročilu nahaja tudi krasni latinski prevod Gregorčičeve pesmi »Soči«.

Z učiteljišč. Na ljubljanskem c. kr. učiteljišču v moškem oddelku se je dovršila matura 30. junija. Izmed 31 maturantov je 1 z odliko, 4 so repobirani za celo leto, 3 za dva meseca, drugi z dobrim uspehom. Na c. kr. ženskem učiteljišču v Gorici je napravilo vseh 35 gojenk zrelostni izpit. Z odliko za slovenski in nemški učni jezik gospice: Olga Tomšič iz Skopega, Gizela Jevšček iz Trsta in Marija Trdan iz Kanala; z odliko za slovenski učni jezik in z navadnim redom za nemški učni jezik gospice: M. Godina in Ana Macaroch; z odliko za slovenski učni jezik gospice: Ivanka Lapanje; z navadnim redom za slovenski in nemški učni jezik gospice: Marija Žepič iz Gorice, Adela Šmid iz Zagorja na Štajerskem,

Gabrijela Dekleva iz Gorice, Marija Drašler iz Ljubljane in Ivanka Mozetič iz Pulja; druge z navadnim redom za slovenski učni jezik. — Na učiteljišču v Kopru maturira letos 22 Slovencev, 4 Hrvatje in 24 Lahov.

Blagoslovljenje temeljnega kamna za učiteljiško poslopje šolskih sester v Mariboru. V sredo, dne 26. junija, je blagoslovil mil. lavantiski knezoškof Napotnik temeljni kamen novega učiteljiškega poslopja šolskih sester v Mariboru. Pred samostanskimi vrati se je vršil sprejem prevzvišenega knezoškofa in visokih gostov. Nato je daroval prevzvišeni sveto mašo in potem blagoslovil temeljni kamen. Nato se je zapela pesem »Ave Maria«, nakar se je zazidal spis in je dal prevzvišeni svoj višjepastirski blagoslov. Po končanem blagoslovljenju temeljnega kamna se je zapel v cerkvi še »Te Deum«.

Sprejemni izpiti za I. letnik c. kr. ženskega učiteljišča v Ljubljani so se vršili 10., 11., 12., 13. in 15. julija. Sprejetih je bilo za bodoče šolsko leto v I. letnik 45 gojenk. Ker ni prostora za več gojenk, ne bo sprejemnega izpita v začetku šolskega leta 1907/8.

Zrelostni izpiti na c. kr. ženskem učiteljišču so se vršili pod predsedstvom gospoda šolskega svetnika dr. R. Junovicza od 2. do 5. julija in pod predsedstvom gospoda deželnega šolskega nadzornika F. Levca od 6. do 11. julija. Izpita se je udeležilo 40 gojenk četrtega letnika in 13 privatistinj. Od prvih je naredilo 18 gojenk izpit z odličnim, 22 s povoljnim uspehom; od privatistinj pa 1 z odličnim in 5 s povoljnim uspehom. Petim je dovoljena ponavljalna preizkušnja, 2 sta bili reprobirani za 1 leto.

Na c. kr. višji realki v Ljubljani so se vršili zrelostni izpiti 6., 8., 9., 10. in 11. t. m. Priglašeni je bilo za ta termin 31 učencev. Pet jih je naredilo z odliko (dva Slovenca, 2 Nemca in en Italijan), 22 jih ima prvi red, 3 bodo po-

navljali čez dva meseca po en predmet, eden je med izkušnjo odstopil. Za celo leto ni bil reprobiran noben kandidat.

Uršulinske šole v Ljubljani so končale šolsko leto dne 6. julija. Obširno letno poročilo objavlja na prvem mestu znavdušenostjo pisan članek: Sv. Angela — vzgojiteljica. Članek nas seznanja z neizmernimi zaslugami, ki jih ima sv. Angela in po njej ustanovljeni red za vzgojo ženske mladine in za krščanske družine sploh. V letnem poročilu je tudi daljši nekrolog o rajni M. Antoniji Murgel, ki je 15 let vodila uršulinske šole. — Šolska poročila nam opisujejo posamezne učilne zavode, ki so v uršulinskem samostanu. V samostanskem učiteljskišču je bilo 76 gojenk. Vseh 34 gojenk IV. letnika je naredilo zrelostno preizkušnjo, med njimi 9 z odličnim vspehom; istotako je vseh 11 gojenk tečaja za ročna dela naredilo preizkušnjo za učiteljice ročnih del. — Notranja meščanska šola je imela 150 učenk, sposobnih je 137, nesposobnih 10, neizprašane so 3. — Notranjo ljudsko šolo je obiskovalo 244 učenk, s povelnim uspehom 200, z nepovelnim 40 učenk; štiri učenke so ostale neizprašane. — Slovenska meščanska šola je imela v treh letnikih 153 učenk; z odličnim, oziroma povelnim uspehom je dovršilo šolsko leto 131 učenk, nesposobnih je bilo 19 in neizprašane so 3 učenke. V prvi razred slovenske meščanske šole se sprejemajo učenke, ki so dovršile 5. razred ljudske šole ali ki napravijo izpit za meščansko šolo. — Slovenska petrazredna ljudska šola (z 10 oddelki) je imela 461 učenk; za višji razred sposobnih je bilo 387, nesposobnih 70, neizprašane 4. — Ljubljanske uršulinske šole je obiskovalo v preteklem letu v vsem 1084 učenk. — Prihodnje šolsko leto se prične 16. sept.

C. kr. umetno - obrtna strokovna šola v Ljubljani. Zavod obsega nastopne oddelke: I. Zimske tečaje za stavbene obrtnike (zidarje, kamnoseke in tesarje). II. Dnevno šolo za obdelovanje lesa s strokovnimi oddelki za: stavbeno in pohištveno mizarstvo, strugarstvo, rezbarstvo, kiparstvo, pletarstvo. III. Dnevno šolo za umetno vezenje in čipkarstvo s strokovnimi oddelki za: umetno vezenje, šivanje čipek, pletenje (klekljanje) čipek. IV. Javno risarsko šolo za mojstre in pomočnike. V. Javno risarsko šolo za deklice. Šolsko leto 1907—1908, se prične za oddelke II. do V. v četrtek, dne 19. septembra 1907. Zimski tečaji za stavbene obrtnike se otvorijo 3. novembra 1907. Vpisovanje v te tečaje se vrši zadnji teden meseca oktobra. Šola za obdelovanje lesa ima dveletni pripravljalni tečaj in posebne strokovne oddelke s triletnim poukom. Pripravljalni tečaj ima nalogo, nadomeščati prve razrede srednjih šol ter podajati učencem splošno podlago za katerikoli obrt. Vzprejemni pogoji za učence in učenke se izvejo od ravnateljstva.

Zrelostni izpiti na gimnaziji v Gorici so se pričeli dne 3. julija. Sledeči Slovenci so napravili izpit: David Doktorič iz Metlike (Kranjsko), z odliko, Vencelj Bele iz Višnjevika, Vekoslav Fornazarič iz Bilj, Jožef Hrovatin iz Gorice, Oskar Kaus iz Bovca; Kodrič Ivan, Brje; Kraševac C, Gorica; Laurenčič H., Šempeter, Pavšič Fr., Gorica; Peric F., Selo; Podgornik A., Rakušček Alfonz, Kobarid; Rustja Andrej, Skrilje, Rutar Anton, Drežnica; Sedej Ciril, Cerkno; Trebše Miroslav, Hrvat: Tominich Pij, Klit. — Izmed Italijanov: Jožef Avian z odliko, Pj. Fornasin z odliko, Anton Aragni, Higin Beltram, J. Bregant, Hektor Carlet, Aldo Falconer, Nikolaj Florentin, Aldo Fratnich, Guido Gius, Jožef Grusovin in en Nemeč: Valter pl. Fabris, Prinzig Konrad z odliko, Petranich.

Drobtine.

Občni zbor »Slomškove Zveze« se ima po pravilih vršiti meseca septembra. Odbor bode poskrbel, da bode po možnosti hkrati s katehetskim shodom (9. septembra). Vspored občnega zbora se pravočasno objavi.

Katehetski shod. Pripravljalni odbor se je odločil, da se vrši katehetski shod zajedno z ustanovnim zborom »Društva slovenskih katehetov«. Shod se ima vršiti 10. in 11. septembra. Poleg ustanovnega zborovanja so na programu katehetská predavanja in praktični nastopi, in sicer: Profesor Anton Kržič: »Predavanje o učni metodi«; katehet Anton Čadež: »O disciplini v šoli in cerkvi«; profesor dr. Gregor Pečjak: »Katehet vzgojitelj«; P. Regalat Čebulj: »Nastop pri učencih II. razreda«; katehet J. Mlakar: »Nastop pri učenkah IV. razreda«. Po vsakem govoru, oziroma nastopu bode poučna diskusija. — Natančen program se bode tekom meseca avgusta objavil in razposlal. Želeti je, da se pristop k društvu čimpreje objavi. Vsa zadevna naznanila sprejema katehet J. Smrekar, Ljubljana, Št. Jakobski trg št. 3.

Nemški »Schulverein«. Na praznik sv. Petra in Pavla se je vršil v Schönbergu na Moravi 27. občni zbor nemškega »Schulvereina«. Udeležil se ga je tudi nemški minister-rojak Prade. O današnjem stanju tega nam najnevarnejšega sovražnika nekaj podatkov. Društvo šteje okoli tisoč delavnih podružnic s približno 100.000 člani. Leta 1906 in do junija 1907 se je ustanovilo 157 novih podružnic, med njimi 20 ženskih. Na Štajerskem se je ustanovilo 20, Koroškem 8 in na Kranjskem 6 novih podružnic. Povdarjalo se je še posebej, da šteje Kočevsko, nemška deželica znanih krošnjarjev na Kranjskem, 25 občin, od katerih je 24 kmečkih, in — 19 podružnic nemškega »Schulvereina«. Predno se ozremo na delo »Schulvereinovo« na

Spodnjem Štajerju, navedemo naj še dohodke društva. »Schulverein« je imel lansko leto skupno 501.818 K dohodkov proti 410.529 K v letu 1905, torej več za 91.288 K. Udnina je znašala 221.810 kron, na volilih so dobili 102.380 K in darov za 170.641 K. Prodaja znamk, vžigalic itd. je društvu nesla 4183 K čistega dobička. Društvo polaga veliko važnost na Štajersko. Za nemško šolo v Gaberju, kjer stanuje po zadnjem ljudskem štetju 896 Slovencev in — 215 Nemcev je darovalo 100.000 K. Ta slučaj je posebno značilen za delovanje tega društva. Koliko se je govorilo o ubogih »nemških« otrocih, kateri morajo obiskovati slovensko ljudsko šolo! V Velenju odpre društvo to jesen eno-razredno ljudsko šolo, v Hrastniku — kjer je baje več sto nemških otrok — tudi v jeseni in to večrazredno naenkrat! Šolo v Ljutomeru so razširili, novo šolo postavijo na Sladki gori v cmureškem okraju. Društvo je tudi znatno pospeševalo otvoritev nemške ljudske šole v Slovenski Bistrici. Velike koristi so za nemški »Schulverein« potujoči učitelji. »Schulverein« bo razpolagal v kratkem z dvema stalnima potujočima učiteljema. Koliko koristi taka moč, nam kaže dejstvo, da je ustanovil eden teh potovalnih učiteljev sam 70 novih podružnic. Poleg plačanih stalnih potujočih učiteljev pa ima to pomembno društvo tudi še prostovoljne potovalne učitelje, kateri agitirajo in ga priporočajo v posameznih okrajih. Ali bi ne bilo morda na mestu, da bi se razpravljalo o tem na bodoči glavni skupščini Ciril-Methodove družbe? — Nemški »Schulverein« ustanovi nadalje posebne delavske podružnice, v katerih bodo plačevali delavci k večjemu po eno krono udnine.

Šolstvo mesta Berolina v letošnjem zimskem tečaju je bilo sledeče: Ljudskih šol je 282 s 5003 učitelji, oziroma uč-

teljicami, 90 razredov in 138 vzporednic je brez učnih oseb. 4361 razredov je v lastnih šolskih prostorih, a 615 razredov se nahaja v zasebnih hišah. V vseh razredih je 258.366 sedežev, izmed katerih je 227.730 stalno zasedenih. Povprečno število učencev, oziroma učenk je v enem razredu 45.

Učiteljice v Angliji. Po zadnjem izkazu o posetu angleških učiteljskih semenišč poseča te zavode 82 odstotkov deklic. Mož je vedno manj v angleških šolah. Vzrok: Mnogo dela, mnogo sekature, malo plače.

Alkohol in zločinstva. Uprava škotskih kaznilnic je priobčila zanimivo študijo, v kakem razmerju sta pijanost in zločin. Ne le skoro vsi mali prestopki so posledica pijanosti, ampak tudi največji zločini so često manj ali več v zvezi z alkoholom. Pri 50 zločinih, ki so jih nalašč v ta namen kar natančneje preiskali, se je izkazalo, da je bilo skoro polovico izvršenih v pijanosti, in sicer 26 odstotkov v soboto, ko imajo delavci največ denarja.

Cesar o šolstvu. Povodom otvoritve državnega zbora je cesar v prestolnem govoru načrtal program, ki ga namerava vlada s pomočjo ljudskih zastopnikov izvršiti. Nas zanimajo zlasti besede, ki se nanašajo na šolstvo. Rekel je doslovno: »Skrbi za materijalno blagostanje se mora pridružiti tudi skrb za duševno omiko, posebno za vzgojo mladine. Vsaka duševna pridobitev je namreč zopet zagotovilo bodoče moči. Posebno za one sloje, ki so navezani na svoje delo, je pridobitev potrebnih znanosti, kakor tudi нравstveno utrjeno življenjsko naziranje najvažnejše sredstvo, ki jih vodi do zadovoljujočega stališča v življenju in s tem tudi do države ohranjajočega mišljenja. Zavedajoč se teh odnosov bode smatrala moja vlada slej ko prej skrb za javni pouk jednako vpoštevajoč potrebe vseh narodov, kakor tudi podpiranje znanosti za jedno svojih najvažnejših nalog. Ljudska šola,

katere cilj ostane v smislu državne ljudskošolske postave нравstveno - verska vzgoja, rabi v prvi vrsti mirnega razvoja. Da se spravi izobrazba učiteljstva z rastočimi zahtevami časa v popolno soglasje, pripravlja moja vlada osnutek zakona o izobrazbi učiteljstva in o usposobljenju za učiteljski poklic. Vzgoji naše mladine za praktične poklice bode služila povečana skrb za poljedelski pouk na ljudskih šolah, kakor tudi skrb za obrtni in trgovski pouk. Izpopolnitvi naših visokih šol bode posvečala moja vlada posebno skrb; nič manj se ne bode z možno hitrostjo nadaljevala oprava inštitutov, posebno kliničnih zavodov z novimi poslopi in z vsemi potrebnimi učnimi sredstvi.« — Dva momenta sta, ki nas v tej izjavi posebno navdajata z zadovoljstvom: da je presvetli cesar odločno poudaril нравno-versko vzgojo, kot smoter ljudske šole, in da je naglašal potrebo reforme ljudskošolskega pouka v smislu praktičnih potreb. Zahteva svobodne šole je bila z najvišjega mesta obsojena.

Šolske razmere na Koroškem. Deželni šolski svet koroški je pred kratkem izdal poročilo o stanju šolstva na Koroškem. Iz tega posnamemo naslednje date:

Koroška ima 372 ljudskih šol. V Celovcu, v Špitaliču, Velikovcu in Volšperku sta po 2, v Št. Vidu in Trgu po ena meščanska šola.

Od 372 ljudskih šol jih je 285 z nemškim, 3 s slovenskim učnim jezikom, 84 pa je mešanih (utrakvističnih).

Privatnih šol s pravico javnosti je 12, brez pravice javnosti 3. Lansko leto je bilo na Koroškem 61.057 otrok, ki bi morali šolo obiskovati, in sicer 30.636 dečkov in 30.421 deklic. Od teh je obiskovalo meščanske šole 532 dečkov in 732 deklic, ljudske šole 28.101 dečkov in 27.319 deklic.

Privatne šole je obiskovalo 1679 otrok. Doma se je učilo 60 otrok. Za-

radi šolskih zamud je bilo 2044 denarnih glob, v 923 slučajih pa se je kaznovalo z zaporom. Vendar se kazni v 610 slučajih niso izvršile. Na javnih ljudskih šolah je delovalo 670 moških in 259 ženskih učnih moči, na privatnih šolah 12 moških in 55 ženskih. Moško učiteljsiše je obiskovalo 246 gojencev, žensko 109 gojenk. Žensko učiteljsiše uršulink v Celovcu je imelo 110 gojenk.

Nadalje pravi poročilo, da se razširjenje šol ne vjema z rastočim številom za šolo godnih otrok, šolske oblasti da se potegujejo za razširjanje šolskih plosopij in za novo zidanje, a ljudstvo se upira velikim svotam, ki jih mora plačevati. V mnogih slučajih se niti amortizacije brezobrestnih posojil ne more plačevati.

Poročilo pravi končno, da je pomanjkanje učnih moči na utrakvističnih šolah. Celorojeni Slovenci zatajijo svojo narodnost in si usposobljenje samo za nemški jezik pridobivajo, da ne bi bili nastavljeni na utrakvističnih šolah.

Uspeli »svobodne šole«. Nedavno se je v Čikagi, v Ameriki, idealni deželni svobode, sestalo mnogo ravnateljev šol in načelniki dobredelnih društev, da se posvetujejo o uspehih, ki so jih dosegle ameriške šole, v katerih je najdoslednejše izvedeno načelo nekonfesionalnosti in koedukacije (dečki in deklice se skupno poučujejo).

Le nekaj stavkov v pojasnilo. O ameriških izumih, kurjoznostih, milijarderjih, železniških nesrečah se čita jako veliko, o ameriških šolah skoro ali prav ničesar. Ameriško časopisje kot dogovorjeno o tem vztrajno molči, dočim po predalih kar mrgoliotic o vedno naraščajočem številu samoumorov, družinskih tragedijah, ropih, mladoletnih zločincih in samoumorilcih, otroških sodiščih in drugih nezdravih žalostnih znakih v jedru nevarno bolehajoče družbe ameriške. Vzrok tem pojavom? Saj je vendar ameriška »državna« morala po celem svetu znana, ameriški zakoni

proti nenravnostnim prestopkom so strožij kot drugod. Ameriški žurnalisti so naštelizle posledice, ameriška čikaška konferenca šolnikov je dognala vzrok . .

In zaključek te konference? »Uspesh posvetovanja je naravnost uničujoč; na dan so prišli med učenci in učenkami nenravni čini, da se je preiskovalna komisija zgražala nad njimi,« piše »Illinois Staatszeitung«. Otroci so padli tako globoko, da so sodniki grozili, da jih oddajo v javne poboljševalnice.

Doslovno je govoril na tej konferenci dr. James Russel, dekan učiteljskega seminarja: »Naše šole ne krepijo učencev, ampak jih omehkužujejo. Glave jim polnijo z upi, ki se v življenju skoro nikdar ne izpolnijo. Učencem se skoroda zistematično v glavo ubija precenjevanje lastnih zmožnosti, ničemurnost in domišljavost. Naš deček in deklica kot v sanjah preživita čas v šoli; deček sanjari o bogastvu in moči, deklica pa se v mislih naslaja z lepimi oblekami in z uglednim stališčem v družbi. Usodepolne posledice takih razmer ne morejo izostati. Ni ga pogubnejšega sredstva, ki se ž njim deklice privedejo v hiše sramote, kot so brezverske šole. Deklice zapuščajo šole brez vzgoje, nezmožne se preživiti, vsled česar največkrat zabredejo v močvirje pravne propalosti.«

Najstrožji zakoni ne morejo teh žalostnih razmer odpraviti, kajti njih moč seže le tako daleč, kot roka — policajev. Morala, obsežena v paragrafih kazenskih zakonikov, kaže popolno onemoglost v primeri z moralo, ki je pognala krepke korenine v trdnem verskem prepričanju, globoko čutečem srcu.

Dr. Russel naravnost očita državnim nekonfesionalnim šolam, da vzgajajo anarhiste. In Russel ni klerikalec.

Ameriški državljani so sami začeli uvidevati pogubni, demoralizujoči vpliv državnih šol in začeli ustanavljati lastne — protestanje in katoličani — šolske zavode. Številke o obisku javnih in zasebnih učnih zavodov molčé dokazujejo,

da so v deželi svobode začeli ravno to natihomia odpravljati, kar hočejo pri nas na vsak način uvesti. V Čikagi n. pr. se je v poslednjih dveh letih število učencev zvišalo v javnih šolah za 1·1 odstotek, v zasebnih verskih šolah pa za 13·8 odstotkov. V Buffalu se je število učencev javnih šol pričetkom letošnjega leta ni samo zvišalo, ampak padlo za skoro tisoč.

Za slovensko vseučilišče. Zadnji čas je to važno kulturno vprašanje zopet stopilo v ospredje. Vršilo se je več zborovanj, ki so povdarjali nuino potrebo slovenskega vseučilišča. V Ljubljani se je vršilo veliko manifestačno zborovanje dne 27. junija v »Mestnem domu«.

Govorili so: sklicatelj g. dr. Gregor Žerjav, g. dr. Novak za društvo »Pravnik«, g. dr. Ilešič v imenu »Društva slovenskih profesorjev« je navdušeno govoril za slov. srednješolstvo, g. pravnik Miloš Stibler v imenu dijaštva. Gospod Stibler je predlagal sledeče resolucije, ki so bile soglasno z velikanskim navdušenjem sprejete.

Na velikem manifestačnem shodu v »Mestnem domu« ljubljanskem 27. rožnika 1907 zbrani Slovenci zahtevajo, da se ugotovi sledečim slovenskim šolskim zahtevam:

1. Nemudoma naj se uvede na šolah vseh strok, zlasti na srednjih šolah po vsem slovenskem ozemlju slovenski učni jezik.

2. Obenem naj se potom zakonodaje zajamči ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani ter naj se izvrši vse za to potrebne priprave.

3. Kot prvi korak k popolnoma slovenskemu vseučilišču naj se ustanovi takoj slovenska pravna fakulteta.

4. Slovenski narod se pridružuje opravičenim zahtevam bratskega češkega naroda po drugem češkem vseučilišču v Brnu in rusinskega po lastnem narodnem vseučilišču.

Te resolucije se naj sporoče predsedstvu poslanske zbornice kot peticija

za gori našete zahteve in potom deputacije c. kr. vladi.

Tudi v »Češkem narodnem domu« na Dunaju se je vršilo dne 27. junija impozantno zborovanje v prilog slovenskemu vseučilišču. Razen dijakov-poročevalcev je govorilo tudi več državnih poslancev, ki so obljubili pospešiti rešitev tega vprašanja.

Sprejeli so resolucijo:

1. Potom zakonodaje naj se takoj zajamči popolno slovensko vseučilišče v Ljubljani.

2. Takoj naj se začne z vsemi, za otvoritev popolnega slovenskega vseučilišča potrebnimi pripravami. Slovenska pravna fakulteta pa se naj otvori takoj, ker so za to dani vsi predpogoji.

3. V vseh srednjih šolah — gimnazijah, realkah in učiteljskih — v slovenskih delih avstrijskih kronovin se uvedi takoj slovenski učni jezik in naj se nastavljajo izključno profesorji slovenske narodnosti.

4. Ustanovi naj se drugo češko vseučilišče v Brnu.

5. Zahtevamo popolno reciprocitetno pravico zagrebške univerze.

Zaslepljenost. Večkrat smo že v našem listu poudarjali, kako slepo se da voditi večina našega učiteljstva liberalnim kolovodjem, kako poslušna je na njihove želje in zahteve. Skrb za lastno korist, za ugled svojega stanu, za svoj vpliv na mladino in ljudstvo, vse se žrtvuje, kadar gre za korist liberalizma. Človek bi mislil, da bodo izkušnje zadnjega časa morda te ljudi izmodrile. Toda zaman. Dokaz temu je zanimivo zborovanje, ki ga je imelo »Slov. učiteljsko društvo za kočevski okraj« dne 13. junija v Ribnici. Nadučitelj Štefan P r i m o - ž i č je podal temeljit referat, kako naj učiteljstvo varuje svojo avtoriteto. Med drugimi je predlagal tudi sledeče resolucije:

»Naša organizacija naj vodi v dosegu vseh navedenih teženj predvsem samo stanovsko politiko. Posameznikom

pa bodi prepuščeno po svojem prepričanju pripadati tej ali oni politični stranki.

Stanovska politika naj se prilagodi željam in mišljenju večine ljudstva.

Učiteljstvo, oziroma vodstvo stanovskih organizacij bodi v vednem stiku z ljudstvom.

V boju za ustvaritev in ohranitev svoje avtoritete prizna učiteljstvo velikanski pomen časopisja, ki ga je s preudarno stanovsko politiko pridobiti.

Kot verni Slovenci pozdravljamo učitelji sedanjo dobo krščanske renesance na demokratični podlagi.

Naše stanovsko glasilo »Učiteljski Tovariš« se pozivlja, da opusti vsako pisarjenje, ki bi postavljalo vse učiteljstvo v direktno nasprotje z mišljenjem ogromne večine našega naroda.

Kar je tu priporočal g. Primožič, je le emancipacija učiteljskega stanu, samostojen, stanovski zastop. Vendar je večina hrupno ugovarjala pametnim nasvetom. Za plačilo pa g. Primožiča ljuto napadajo po liberalnih listih. Prepričani smo, da ga to ne bode oplašilo.

Nemški kongres za ljudske in mladinske igre se je vršil dne 6. in 7. julija v Štrasburgu pod predsedstvom poslanca pl. Schenkendorfa. Predavali so: Prof. Heinrich o telesni in duševni izobrazbi akademiške mladine, nadučitelj dr. Burgass o zimskih telesnih vežbah na svežem zraku, šolski svetnik dr. Lyon o ljudskih in mladinskih igrah, za katehere naj bi skrbele mestne uprave, vladni svetnik Dominikus pa o tem, kako pritegniti delavstvo k ljudskim igram. S shodom je bila združena razstava igralnega in športnega orodja in zadevne strokovne literature.

Katehetski tečaj v Lucernu. V Lucernu v Švici se bode vršil od 23. do 28. septembra katehetski tečaj s sledečim programom: 1. Dr. J. Beck, vseučiliški profesor v Freiburgu: a) Psihologija pouka, b) verska vzgoja iz šole odpuščene mladine. 2. Celestin Esterman, ravnatelj vzgojnega zavoda v

Hohenrainu: Kako ravnati s slabournimi otroci. 3. Dr. F. W. Förster, vseučiliški profesor v Zürichu: Metodika življenjske kazuistike in izobrazba značaja. 4. Dr. Anton Gisler, stolni kanonik in profesor, Chur: Apologetski moment pri veronauku. 5. Albert Meyenberg, profesor v Lucernu: a) Metodika pri pouku o sv. maši (2 predavanji, b) Metodika pri biblijskem pouku. 6. Anton Meyer, župnik: Nedeljski krščanski nauk. 7. Viljem Meyer, kanonik in profesor v Lucernu: Kako obvarovati otroke nevarnosti za nrvnost in jih vzgojiti za čistost. 8. Henrik Stieglitz: O monakovski učni metodi. 9. Dr. Henrik Swoboda, vseučiliški profesor na Dunaju: a) nazorost pri pouku, b) verski pouk na meščanskih šolah, realkah in gimnazijah. — Učni poizkusi z učenci: Alojzij Hartman: cerkvena zgodovina na meščanski šoli. A. Meyenberg: a) kako vpeljati otroke v razumevanje sv. maše, b) biblijske zgodbe, (4. razred ljudske šole); Alojzij Räber: a) kateheza o sv. zakramentih v 6. razredu, b) uporaba skioptiških slik pri veronauku (poočitovanje nauka o svetem Rešnjem Telesu); Henrik Stieglitz: O ljubezni božji (6. razred). — Katehetski kurz je pod varstvom škofa iz Bazla, dr. Jakoba Stammner. Hkrati se bode priredila bogata izložba katehetskih učil in nazoril. Vsa predavanja in učni poizkusi se bodo vršili v avli kantonske šole. Tamkaj se bode priredila tudi šolska razstava. Po vsakem predavanju in učnem poizkusu je odmenjena vsaj ena ura za diskusijo.

† **Emilija Gusl.** V četrtek, dne 13. junija, so položili v Ljubljani k večnemu počitku gdčno. Emilija Gusl, voditeljico v pokoju. Ranjka je službovala najpreje v Krškem, od leta 1880 naprej pa na šentjakovski dekliški šoli v Ljubljani. Sodelovala je, ko se je ta šola iz štirirazrednice razširila v osemrazrednico. L. 1898 je bila zaradi zaslug, ki si jih je pridobila, imenovana za voditeljico. Veliko skrbi in

truda jo je doletelo, ko se je šola preselila v sedanje, novo šolsko poslopje. V novih, udobnih prostorih ji ni bilo prisojeno dolgo delovati. Kmalu je začela bolehati in morala prositi za odpust. Koncem decembra leta 1903 pa je stopila v zaslužni pokoj. Pokojnica je bila blaga, plemenita duša. Koliko spoštovanja je uživala, pokazalo je mnogobrojno spremstvo ob njenem pogrebu. R. I. P.!

† **Josip Stare.** Pretekli mesec je umrl v Ljubljani slovenski pisatelj Josip Stare. Pokojnik je bil del časa profesor na realki v Zagrebu in pozneje ravnatelj kraljeve realne gimnazije in višje trgovske šole. Izmed njegovih spisov je zlasti znano obširno delo: »Občna zgodovina« in pa »Kitajci in Japonci.« Večni mu pokoj!

Odilijin zavod za slepce v Gradcu sprejme s 15. septembrom 1907 vse slepe, 4 do 12 let stare otroke v odgojo in pouk, ki imajo domovinsko pravico na Štajerskem; pravtako sprejme otroke, ki zaradi slabega vida ne morejo obiskovati javnih ali zasebnih šol. Plačati je na leto le malenkost; ako pa je dokazano prosilčevo uboštvo, tedaj ga sprejme štajerski Odilijin zavod za slepce v Gradcu brezplačno. Poučujejo se tu vsi predmeti ljudskih šol; uspešno se goji petje in godba, kakor tudi ročna dela, kakršna zamore izvrševati slepec samostojno. Prošnje na ravnateljstvo zavoda naj se oddajo vsaj do konca julija; na pozneje došle prošnje se ne ozira. Pridenejo naj se zaeno sledeči listi: krstni list, izpričevalo cepljenih koz, domovinski list, ubožni list ter zdravnikovo izpričevalo, ki naj priča, da je otrok slep ter da je sposoben za pouk in vzgojo. Naslov zavoda se glasi: Odilijin zavod za slepce, Gradec, Leonhardstrasse 130.

Protialkoholski poduk. V Meiningu so uvedli v učiteljskem semenišču in višjih razredih ljudskih šol reden antialkoholski pouk. Vsak mesec se poučuje eno uro o škodljivostih alkohola.

Slovenski oddelek moškega učiteljišča v Kopru se prestavi v Gorico. Tako vsaj je sklenil deželni šolski svet. Potrebno poslopje se prizida baje k poslopju ženskega učiteljišča. — »Gorica« piše o tej zadevi:

Premeščenje slovenskega oddelka učiteljišča iz Kopra v Gorico je za nas goriške Slovence velikega pomena. Učiteljstvo ima velik vpliv na napredek in vzgojo naroda. Kakoršno je učiteljstvo, tako je v obče ljudstvo. Kakovost ljudskega učitelja je pa odvisna od učiteljišča samega, in dobrota istega poleg drugih okolnosti tudi od profesorjev, ki tam podučujejo.

Ne da se pa oporekati, da v mala gnezda, kakor je Koper, gredo le oni vzgojitelji mladine, kateri ne dobijo drugod boljših mest. Ni s tem rečeno, da niso na takih zavodih tudi vzorni, izvrstni profesorji; a obče so ti le izjeme. Že ta razlog zahteva kategorično premeščenje moškega učiteljišča iz Kopra v Gorico.

Toda šola polaga v obče le temelji znanstveni izobrazbi gojencev; formalne in socialne izobrazbe isti tam ne najdejo, ali vsaj ne v zadostni meri. To zadnje si pridobi gojenec v družinah, društvih, pri občevanju z omikanim svetom.

In kaj nudi Koper naši mladini v tem oziru? Nič!

Že ti razlogi — ne oziraje se na druge materialne in moralne škode — zadostujejo, da kategorično zahtevamo premeščenje slovenskega oddelka koperskega učiteljišča v Gorico. Mi hočemo in zahtevamo, da se dvigne učiteljišče na vrhunec časovnih zahtev in možne popolnosti, da nam bode moglo dajati v vsakem oziru vzorno učiteljsko osebje, ki bode sreča našemu ljudstvu in ponos domovini; a predpogoj tej zahtevi je premeščenje istega iz Kopra v Gorico.

Zato so to zahtevali slovenski poslanci in ljudstvo nešteto krat po resolucijah, peticijah, deputacijah itd. Vlada je tudi obljubila, da to izvrši; a oziri na

njene Benjaminčke so do sedaj to preprečili. Vendar pa se je začela v zadnjem času zopet resno baviti s tem vprašanjem. V zadnjih tednih je sklenil deželni šolski svet, kateremu je bilo to vprašanje predloženo, da se tozadevnim opravičenim zahtevam Slovencev ugodi. A zopet je dvignila radikalna signorija na magistratu svoje glavicé ter naročila županu, da to prepreči.

No, ta gospoda se ni nič naučila in je bridke lekcije zadnjih dni že pozabila. Zdi se, da ne ve ali noče vedeti in videti, kam je privedla nerešence v Trstu, Istri in Furlaniji politika sovražstva do drugih narodnosti in zanikanje njihovih najelementarnejših pravic. Naši mestni radikalci hočejo nadaljevati to svojo politiko.

Vladi se pač ni treba ozirati na ljudi, ki iščejo svojih političnih zaslug le v tem, da hočejo ovirati svoje sodeželane v omiki in napredku. Taki politiki sovražstva so itak že zapisani smrti. Saj je znano: Kogar hočejo bogovi uničiti, ga udarijo s slepoto.

Razstava šolskih izdelkov v ljubljanski gluhonemnici. Zavod za gluhoneme zasluži med občinstvom večje zanimanje, kot ga je kazalo doslej. To je dokazala tudi ta razstava. Vsa vzgoja gluhonemih meri na to, da se jih usposobi za praktično življenje in izvežba za kako obrt. Ročni izdelki gluhonemih so jako točno in krasno izvršeni. Najlepši so gotovo rezultati vaj v modeliranju in rezbarstvu. Deklice se vadijo zlasti v šivanju in tudi njihovi izdelki zaslužijo pohvalo. Od prvotnih vaj v pletenju vidiš na razstavi lično izdelane obleke, ki so jih izvršile gluhoneme učenke. Zanimanja vredno je tudi geometrično risanje učencev in sploh njihovi pisмени izdelki. Naši mojstri ne upo-

števaajo, da imajo splošno gluhonemi bolj razvit čut za lepo in naj bi učence iz gluhonemnice raje jemali za vajence kot doslej!

Telesni ostanki slavnega pedagoga Komenskega se imajo prihodnje leto svečano prepeljati v njegovo domovino na Češko.

Prva doktorica zagrebškega vseučilišča je gospodična Milica pl. Bogdanovič. Bila je promovirana v soboto, dne 22. junija, doktorjem filozofije. Gospodična je dovršila v Zagrebu licej; naredila potem gimnazijsko maturo in bila naposled redna slušateljica. Njena doktorska disertacija se glasi: »Cesar Julijan apostat od krščanstva.«

Odborova seja „Zveze lavantinskih dušnih pastirjev in katehetov“ je sklenila v svoji seji: Občni zbor bo dne 4. septembra letos ob 11. uri dopoldne v Poljčanah. Glede na nenavadno ugodno stanje se zniža udnina z vstopnino vred na 2 K. Dopisi naj se določijo podpredsedniku Frideriku Kokoviču v Dobrni.

* * *

Osebné vesti. Imenovan je nadučiteljem v Smledniku J. Ciuha. Definitivni učiteljici v Št. Jerneju sta postali Evi. Tavčar in Ivana Premelč. — Konr. Fünk je imenovan za Lašče, M. Aih za Podkraj, za Iško vas J. Jurjevčič, za Lichtenbach M. Petschauer. — V stalni pokoj sta stopili Marijana Tavčar-Jamšek in Terezija Friedrich.

Listnica uredništva:

Zaradi počitnic »Slovenski Učitelj« meseca avgusta izostane. Prihodnja številka izide začetkom meseca septembra. Današnja ima 24 strani in prilogo.

„Slovenski Učitelj“ izhaja enkrat na mesec (15.). Cena mu je na leto 4 K, na pol leta 2 K. Rakovec. — Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega Učitelja“ v Ljubljani. Tiska Katoliška Tiskarna.
